

УДК 330.131.341

О. П. Зоря,
д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, економічних досліджень і туризму,
Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5916-4689>

С. П. Зоря,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, економічних досліджень і туризму,
Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7918-1371>

О. С. Малиш,
аспірант, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-0854-8356>

Р. І. Панкевич,
аспірант, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-5632-6899>

Д. В. Коблицький,
аспірант, Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-5662-5284>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.19.69

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТРАХУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У СИСТЕМІ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ

O. Zoria,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance,
Economic Research and Tourism, Poltava State Agrarian University

S. Zoria,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
Economic Research and Tourism, Poltava State Agrarian University

O. Malysh,
Postgraduate Student, Poltava State Agrarian University

R. Pankevych,
Postgraduate Student, Poltava State Agrarian University

D. Koblytskyi,
Postgraduate Student, Poltava State Agrarian University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF INSURANCE OF INVESTMENT RISKS OF INNOVATIVE PROJECTS IN THE RISK MANAGEMENT SYSTEM OF ENTERPRISES

У статті розглянуто теоретичні підходи та розроблені методичні засади страхування інвестиційних ризиків інноваційних проєктів у системі ризик-менеджменту підприємств. Визначено, що інвестиційний ризик являє собою ймовірність виникнення фінансових втрат у вигляді зменшення капіталу або втрати запланованого доходу внаслідок невизначеності умов інвестиційної діяльності. Зазначається, що завдяки участі страховика підприємство отримує можливість не лише компенсувати потенційні втрати, а й підвищити довіру інвесторів та партнерів до проєкту, що особливо важливо на початкових етапах його реалізації. Систематизовано схему взаємодії страховика і страхувальника в процесі формування системи управління ризиками, що супроводжують інвестиційну діяльність щодо впровадження інновацій. Розроблено організаційно-економічний механізм прийняття та передачі інвестиційних ризиків інноваційних проєктів. Для імплементації у господарські процеси вітчизняних підприємств цього механізму запропоновано процедуру оцінки можливості виникнення несприятливої ситуації та її наслідків.

The article considers theoretical approaches and develops methodological principles for insurance of investment risks of innovative projects in the risk management system of enterprises. The study found that one of the advantages of insurance of investment risks is the rapid receipt of financial resources necessary to cover losses in the event of adverse events for various participants in the investment project. It is determined that investment risk is the probability of financial losses in the form of a decrease in capital or loss of planned income due to the uncertainty of the conditions of investment activity. It is noted that thanks to the participation of the insurer, the enterprise gets the opportunity not only to compensate for potential losses, but also to increase the confidence of investors and partners in the project, which is especially important at the initial stages of its implementation. It is noted that the success of the investment policy of any enterprise is based on the effective solution of the task of finding the optimal ratio of profitability and risk, a scientifically sound approach to managing the risks that accompany investment activity. The scheme of interaction between the insurer and the insured in the process of forming a risk management system that accompanies investment activities related to the implementation of innovations has been systematized. An organizational and economic mechanism for accepting and transferring investment risks of innovative projects has been developed. It determines the managerial and financial interactions of direct and indirect project participants. It has been determined that the direct participants of the organizational and economic mechanism are the developer who is engaged in the creation and production of innovative products, and the insurer who is ready to take on certain investment risks of the innovative project. To implement the proposed organizational and economic mechanism for accepting and transferring investment risks of innovative projects into the business processes of domestic enterprises, a procedure for assessing the possibility of an adverse situation and its consequences has been proposed.

Ключові слова: методологія, ризик-менеджмент, страхування, підприємство, інвестиційні ризики, управління, інноваційні проекти.

Key words: methodology, risk management, insurance, enterprise, investment risks, management, innovative projects.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Одним із найважливіших аспектів подальшого успішного розвитку вітчизняної економіки є максимальне використання принципово нових факторів зростання, притаманних сучасній інформаційній епосі. Перехід економіки на інноваційний шлях розвитку вимагає активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, насамперед на рівні господарюючих суб'єктів. Інвестиційну діяльність завжди супроводжує досить велика кількість різноманітних ризиків, багато з яких можуть бути мінімізовані методами страхування, що робить тему нашого дослідження актуальною. Перехід до економічних методів впливу на ефективність виробництва зумовлює необхідність формування нового механізму управління інвестиційними ризиками інноваційних проектів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методологічні та прикладні аспекти використання можливостей страхування інвестиційних ризиків інноваційних проектів

у системі ризик-менеджменту підприємств різних галузей економіки досліджувались і висвітлені у роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Значний науковий доробок у розгляд і наукове осмислення цього питання зробили: Байдацький М. [2], Барташевська Ю. [1], Бутенко В. [2], Бушовська Л. [3], Войнаренко М. [3], Глушенкова А. [4], Дьяченко Я. [5], Житар М. [12], Загоровська В. [7], Курносова О. [9], Кучер Л. [6], Кучменко В. [7], Лендел О. [8], Пишна О. [10—11], Разумова Г. [9], Слободянюк Н. [10—11], Сосновська О. [12], Стецюк П. [13], Чайковська І. [14], Шміло І. [15] та інші. На основі аналізу публікацій вищезазначених авторів, ми вважаємо, що проблеми страхування та управління інвестиційними ризиками інноваційних проектів досліджені недостатньо. Це зумовлено високою унікальністю інноваційних рішень, браком статистичних даних і недосконалістю існуючих організаційно-економічних механізмів управління ризиками. У результаті підприємства та інвестори часто не мають ефективних інструментів для прогнозування, оцінки та розподілу ризиків, що знижує привабливість інноваційних проектів і обмежує можливості їх фінансування. Відповідно до цього, розробка організаційно-економічного

механізму прийняття та передачі інвестиційних ризиків є необхідною умовою підвищення надійності реалізації інноваційних проєктів, забезпечення балансу інтересів учасників та створення сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Необхідність даного дослідження зумовлена потребою у проведенні всебічного аналізу здійснення інвестиційних проєктів, їх впливу на кінцеві соціально-економічні результати виробництва. Наразі в Україні існує низка проблем, пов'язаних із регулюванням і стимулюванням інвестиційної діяльності щодо впровадження інновацій у виробництво. Актуальним є вирішення завдання підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, побудови дієвої системи довгострокового розвитку інвестиційно-інноваційних проєктів. Наявні на вітчизняному інвестиційному ринку тенденції розвитку і точки зростання зумовлюють об'єктивну потребу у формуванні сучасного інституту управління інвестиційними ризиками та у створенні розвинутої інфраструктури ризик-менеджменту, що дозволяє суттєво знижувати рівень ризикованості бізнесу у різних галузях економіки. У склад такої інфраструктури в якості одного з елементів потрібно включити механізм страхового захисту.

Відповідно до вищенаведеного, метою даного дослідження є обґрунтування теоретичних підходів та розроблення методичних засад впровадження організаційно-економічного механізму страхування інвестиційних ризиків вітчизняних інноваційних проєктів у системі ризик-менеджменту підприємств різних галузей національного господарства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Страхування інвестиційних ризиків інноваційних проєктів відіграє ключову роль у системі ризик-менеджменту підприємств, оскільки забезпечує фінансовий захист від можливих збитків, пов'язаних із високим рівнем невизначеності та специфічними загрозами інноваційної діяльності. Завдяки участі страховика підприємство отримує можливість не лише компенсувати потенційні втрати, а й підвищити довіру інвесторів та партнерів до проєкту, що особливо важливо на початкових етапах його реалізації. Страхові компанії фактично виконують функцію зовнішніх ризик-менеджерів, які допомагають виявити, проаналізувати та мінімізувати ризики, створюючи умови для більш стійкого розвитку підприємства й реалізації інноваційних ініціатив навіть за умов значної ринкової турбулентності.

Як вважають більшість дослідників [1, 5, 7, 8, 9, 10, 13, 15], інвестиційний ризик являє со-

бою ймовірність виникнення фінансових втрат у вигляді зменшення капіталу або втрати запланованого доходу внаслідок невизначеності умов інвестиційної діяльності. Взаємопов'язаними категоріями є ризик і дохідність, що загалом виражається в такій тенденції: вища дохідність характерна для більш ризикованих вкладень, менш ризикованим інвестиціям притаманний низький, але більш гарантований і прогнозований дохід.

Успішність інвестиційної політики будь-якого підприємства ґрунтується на ефективному вирішенні завдання знаходження оптимального співвідношення дохідності й ризику, науково обґрунтованому підході до управління ризиками, які супроводжують інвестиційну діяльність [4].

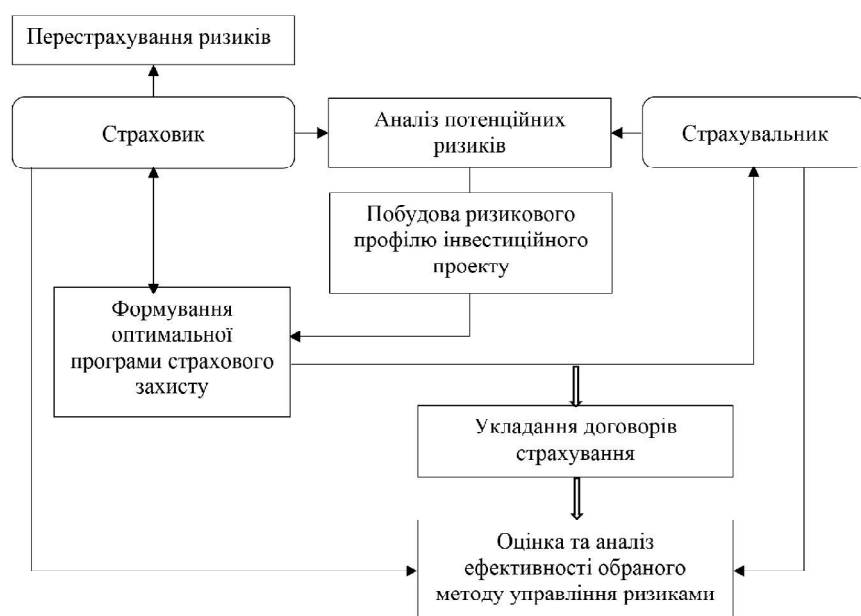

Рис. 1. Схема взаємодії страховика та страхувальника у процесі формування системи управління інвестиційними ризиками інноваційних проєктів

Джерело: систематизовано авторами на основі [1–15].

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм прийняття та передачі інвестиційних ризиків інноваційних проєктів

Джерело: розроблено авторами.

Основними прийомами, які використовуються в процесі управління інвестиційними ризиками, є засоби вирішення ризиків і прийоми зниження ступеня ризику. До засобів вирішення ризиків належать уникнення ризиків, утримання та передача ризиків [5, 9, 11]. Якщо в якості стратегії управління ризиками інвестиційної діяльності інноваційних проєктів було обрано орієнтир на скорочення ймовірності й обсягу втрат, то застосовуються прийоми зниження ступеня ризику. До найбільш поширених із них належать: диверсифікація, придбання додаткової інформації і передбачувані результати здійснення інвестиційного проєкту, лімітування, страхування і самострахування.

На рис. 1 представлено схему взаємодії страховика і страхувальника в процесі формування системи управління ризиками, що супроводжують інвестиційну діяльність щодо впро-

вадження інновацій. При цьому страховик бере активну участь у даному процесі і, по суті, виступає як зовнішній ризик-менеджер. Це явище не випадкове, адже якщо говорити про фахівців, які спеціалізуються на виявленні та управлінні ризиками, то саме страхові компанії такими і є. При цьому у випадку високого рівня ризиків, а інвестиційній сфері притаманний підвищений рівень ризику порівняно зі звичайними видами господарської діяльності, принципово необхідно підходити до питання управління ризиками якомога професійніше.

Таким чином, участь страховика в організації процедур управління ризиками (виявлення, аналізу та мінімізації) є виправданою, оскільки жоден страховик не прийме на страхування ризик, у тому числі й нетрадиційний для страхової компанії комплекс інвестиційних ризиків, без власного аналізу запропонованих страхувальником ризиків. У більшості випадків страхова компанія бажає брати участь і у виявленні ризиків,

переслідуючи при цьому кілька цілей: зрозуміти величину та значущість ризику, прийнятого на страхування; з'ясувати, чи немає інших факторів ризику, врахованих або неврахованих договором страхування; запропонувати розширити страхове покриття щодо додаткових ризиків тощо.

Для реалізації моделі управління інвестиційними ризиками інноваційних проєктів нами запропоновано організаційно-економічний механізм прийняття та передачі ризиків, що визначає управлінські й фінансові взаємодії прямих і непрямих учасників проєкту. Структура механізму (рис. 2) враховує специфіку інформації, необхідної для оцінки характеристик інвестиційних ризиків інноваційних проєктів, а також особливості результатів інноваційної діяльності на різних етапах проєкту.

Прямыми учасниками наведеного організаційно-економічного механізму є розробник,

який займається створенням і виробництвом інноваційної продукції, та страховик, який готовий взяти на себе окремі інвестиційні ризики інноваційного проєкту. З огляду на високу ступінь невизначеності при прогнозуванні результатів господарської діяльності під час реалізації таких проєктів, для забезпечення страхування інвестиційних ризиків необхідним є формування груп страховиків, які будуть реалізовувати стратегію диверсифікації страхових продуктів і готові без суттєвого ризику для власної фінансової стійкості здійснювати страхування інвестиційних ризиків інноваційних проєктів.

Для імплементації у господарські процеси вітчизняних підприємств організаційно-економічного механізму прийняття та передачі інвестиційних ризиків інноваційних проєктів запропоновано процедуру оцінки можливості виникнення несприятливої ситуації та її наслідків, яка включає такі етапи:

— аналіз ступеня новизни розроблюваної продукції (продуктової інновації) та вибір підходу до формування страхової статистики [14];

— формування страхової статистики для продуктової інновації (кількість страхових випадків, страхова сума і відшкодування збитків у разі настання страхового випадку) на основі підбраного аналогу [4];

— оцінка можливості настання ризикової ситуації (страхового випадку) під час реалізації проєкту [10]. Унікальність кожного інноваційного проєкту не дозволяє у вихідному вигляді використовувати зібрану страхову статистику. Передусім це стосується ймовірності настання страхового випадку, на яку значною мірою впливають чинники зовнішнього середовища розглядуваного інвестиційно-інноваційного проєкту. Цей факт зумовлює необхідність розроблення процедури її коригування, яку доцільно проводити із застосуванням методів інтелектуального аналізу даних.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У ході дослідження встановлено, що однією з переваг страхування інвестиційних ризиків є швидке отримання фінансових ресурсів, необхідних для покриття збитків у разі виникнення несприятливих подій для різних учасників інвестиційного проєкту. Проте, у нашій країні страхування інвестиційних ризиків інноваційних проєктів не набуло широкого поширення через відсутність статистичної інформації для оцін-

ки характеристик ризикової ситуації та неадекватності наявних організаційно-економічних механізмів управління ризиками в зазначених умовах. Особливо це стосується можливостей страхування (самострахування) результатів інноваційної діяльності на початкових етапах інвестиційних проєктів. Зазначені об'єктивні обставини знижують можливості щодо залучення до інноваційної діяльності значної кількості потенційних учасників і не дозволяють використовувати додаткові можливості страхових компаній для розвитку бізнесу.

На вирішення цієї проблеми нами розроблений організаційно-економічний механізм прийняття та передачі інвестиційних ризиків інноваційних проєктів, який дозволяє навіть за умов нестачі "якісної" інформації формувати страхову статистику та визначати можливість виникнення несприятливої ситуації і її наслідків, які є основою для визначення умов створення страхової захищеності майнових інтересів учасників інвестиційно-інноваційних проєктів.

Література:

1. Барташевська Ю.М. Методичні підходи до оцінки інвестиційних ризиків підприємства. Приазовський економічний вісник. 2017. № 2. С. 36—41.
2. Бутенко В., Байдацький М. Теоретичні основи формування системи управління ризиками на підприємстві. Економіка та суспільство. 2023. № 50. URL: <https://economyand-society.in.ua/index.php/journal/article/view/2398/2319>. (дата звернення: 22.09.2025).
3. Войнаренко М.П., Бушовська А.Б. Інвестиційна діяльність як об'єкт управління. Економіка: реалії часу. 2015. № 5. С. 40—44.
4. Глушенкова А.А. Управління інноваційними проєктами в умовах цифрової трансформації. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2024. № 2 (45). С. 56—61.
5. Дьяченко Я.Я. Удосконалення системи управління ризиками інвестиційних проєктів. Наукові праці НДФІ. 2018. № 4. С. 17—29.
6. Кучер А.Ю. Економічні засади управління інноваційними проєктами підприємств аграрного сектора: теорія та практика: моногр. Харків: ФОП Бровін О.В., 2021. 640 с.
7. Кучменко В.О., Загоровська В.В. Інвестиційні ризики в економічній системі підприємства. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2017. № 2. С. 124—127.
8. Лендел О.М. Механізми визначення ризиків інвестиційного проєкту на регіонально-

му рівні. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2019. № 24. Вип. 3. С. 150—154.

9. Разумова Г.В., Курносова О.І. Управління ризиками інвестиційної діяльності в умовах цифрової трансформації. Бізнес Інформ. 2024. № 3. С. 96—101.

10. Слободянюк Н.О., Пишна О.В. Проблеми та перспективи вдосконалення страхування інвестиційних ризиків. Розвиток національної економіки України: нові реалії та можливості в умовах євроінтеграції: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2016. С. 41—44.

11. Слободянюк Н.О., Пишна О.В. Моделювання системи управління страхування реальних інвестицій. Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 6. С. 219—223.

12. Sosnovska O., Zhytar M. Financial architecture as the base of the financial safety of the enterprise. Baltic Journal of Economic Studies. Vol. 4, 2018, P. 334—340.

13. Стецюк П.А. Управління ризиками фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2017. № 3. С. 13—19.

14. Чайковська І.І. Застосування статистичного методу для оцінювання ризиків інноваційно-інвестиційних проєктів підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 3. С. 184—189.

15. Шміло І.О. Інвестиційні ризики, їх класифікація та управління: правовий аспект. Право та інновації. 2019. № 2. С. 65—71.

References:

1. Bartashevs'ka, Yu.M. (2017), "Methodical approaches to the assessment of enterprise investment risks", Pryazovsky ekonomichnyy visnyk, vol. 2, pp. 36—41.

2. Butenko, V. and Baidatskyi, M. (2023), "Theoretical basics of the formation of the risk management system at the enterprise", Ekonomika ta suspilstvo, [Online], vol. 50. available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2398/2319> (Accessed 22 September 2025).

3. Voynarenko, M.P., and Bushovs'ka, L.B. (2015), "Investment activity as an object of management", Ekonomika: realiyi chasu, vol. 5, pp. 40—44.

4. Hlushenkova, A.A (2024), "Managing innovative projects in the context of digital transformation". Ekonomika. Menedzhment. Biznes, vol. 2 (45), pp. 56—61.

5. D'yachenko, Ya.Ya. (2018), "Improvement of the risk management system of investment projects", Naukovi pratsi NDFI, vol. 4, pp. 17—29.

6. Kucher, L.Yu. (2021), Ekonomichni zasady upravlinnia innovatsiinymy proiektamy pidpriemstv ahrarnoho sektora: teoriia ta praktyka: monohr [Economic principles of management of innovative projects of agricultural sector enterprises: theory and practice], FOP Brovin O.V., Kharkiv, Ukraine.

7. Kuchmenko, V.O. and Zahorovs'ka, V.V. (2017), "Investment risks in the economic system of the enterprise", Visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky, vol. 2, pp. 124—127.

8. Lendyel, O.M. (2019), "Mechanisms for determining the risks of an investment project at the regional level", Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Ekonomika, vol. 3, no. 24, pp. 150—154.

9. Razumova, H.V. and Kurnosova, O.I. (2024), "Investment Risk Management in the Context of Digital Transformation", Biznes Inform, vol. 3, pp. 96—101.

10. Slobodyanyuk, N.O. and Pyshna, O.V. (2016), "Problems and prospects of improving investment risk insurance", Rozvytok natsional'noi ekonomiky Ukrainy: novi realii ta mozhlyvosti v umovakh ievrointehratsii: materialy dopovidej Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii [Development of the national economy of Ukraine: new realities and opportunities in the context of European integration: materials of the International Scientific and Practical Conference], Classic Urivatе University, Zaporizhzhya, Ukraine, pp. 41—44.

11. Slobodyanyuk, N.O. and Pyshna, O.V. (2017), "Simulation of real investment insurance management system". Infrastruktura rynku, vol. 6, pp. 219—223.

12. Sosnovska, O. and Zhytar, M. (2018), "Financial architecture as the base of the financial safety of the enterprise", Baltic Journal of Economic Studies, vol. 4, pp. 334—340.

13. Stetsyuk, P.A. (2017), "Risk management of financing innovative and investment activities of enterprises", Ekonomika. Menedzhment. Biznes, vol. 3, pp. 13—19.

14. Chaikovska, I.I. (2020), "Use of statistical method for risk assessment of the enterprise innovation and investment projects", Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky, vol. 3, pp. 184—189.

15. Shmilo, I.O. (2019), "Investment risks, their classification and management: legal aspect", Pravo ta innovatsiyi, vol. 2, pp. 65—71.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2025 р.